

University of Groningen

Klijn, E.H. Regels En Sturing In Netwerken. De Invloed Van Netwerkgeregels Op De Herstructurering Van Naoorlogse Wijken. [Boekbespreking]

Stokman, Frans N.

Published in:
Mens en Maatschappij

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
1998

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Stokman, F. N. (1998). Klijn, E.H. Regels En Sturing In Netwerken. De Invloed Van Netwerkgeregels Op De Herstructurering Van Naoorlogse Wijken. [Boekbespreking]. *Mens en Maatschappij*, 73(3), 389.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

negatief over ouderen en weinig positief over de eigen leeftijdsgroep. Zij wantrouwen volwassenen, voelen zich door hen achtergesteld en willen geen bemoeienis van volwassenen. Zij onderscheiden zich het sterkst van hun tegenhangers, volwassenencentristen, door hun cultureel conservatisme.

Met hier en daar een mineur verschil tussen de jongste en de oudste leeftijdsgroep luidt de algehele conclusie van Vinken, dat in termen van politieke waarden jongeren op volwassenen lijken en jeugdcentristen op volwassenen en op hun naar volwassenen lonkende tegenhangers. Conform functionalistische verwachtingen zijn jongeren en jeugdcultureel geïnspireerden onder hen net zo conservatief, rechts, cultureel progressief en postmaterialistisch als volwassen leeftijdsgroepen. Het constant lage niveau van politiek interesse valt samen met een weinig expliciet politiek profiel. Jongeren voegen zich naar de algehele trend in de Nederlandse samenleving.

Slechts op één punt kunnen volgens Vinken de functionalisten niet tot de absolute winnaars in het debat met de marxisten worden uitgeroepen. Wat de conventionele beelden van vrouwen betreft keren jeugdcentristen zich tegen het populaire idee van meer vrijheden en meer gelijkwaardige posities van vrouwen. Jeugdcentristen transponeren hun negatieve beelden van volwassenen, eerder dan naar linksrechts stellingen over economische verdelingsvraagstukken, naar het politiek-culturele domein waarin houdingen over vrouwen een hoofdrol spelen. Van deze jeugdcentristen kan niet gezegd worden dat ze uit de arbeidersklasse afkomstig zijn, maar wel dat het vooral laag opgeleiden en jongens zijn.

Mijn bezwaar tegen het betoog van Vinken is primair, dat hij sterker generaliseert dan zijn empirische basis mogelijk maakt. Onder jongeren en jongvolwassenen zijn er altijd geweest, die ouders als referentiegroep hebben aangehouden, terwijl anderen hun eigen leeftijdsgenoten als refe-

rentiegroep hebben genomen. Jongeren en jongvolwassenen, die tijdens hun formatieve periode de Culturele Revolutie van de jaren zestig en begin zeventig hebben meegemaakt, zullen zich in relatief sterke mate op hun leeftijdsgenoten hebben georiënteerd. Jongeren en jongvolwassenen, die tijdens de economische recessie van ongeveer 1975 tot 1985 in hun formatieve jaren verkeerden, zullen zich niet alleen hebben afgezet tegen de cultuur van de jaren zestig maar ook tegen de volwassenen van toen, die hen op de arbeidsmarkt collectief in de steek lieten. Vinken heeft jongeren en jongvolwassenen onderzocht, die hun formatieve periode tijdens het herstel van de economie hebben doorgemaakt. Zijn drie probleemstellingen kan hij slechts voor zijn eigen onderzoekspopulatie beantwoorden, omdat er gegronde redenen zijn om te veronderstellen, dat surveys onder jongeren en jongvolwassenen in de jaren 1965-1975 of 1975-1985 tot andere conclusies geleid zouden hebben.

Deze bedenking doet niets af aan mijn algemene conclusie, dat Vinken een belangrijk onderwerp op een verdedigbare wijze heeft behandeld. De jeugdsociologie en het onderzoek naar effecten van discontinue veranderingen zijn een waardevolle studie rijker geworden.

Henk A. Becker

Klijn, E.H., *Regels en sturing in netwerken. De invloed van netwerkregels op de herstructurering van naoorlogse wijken.*

Delft: Eburon 1996, 339 pp.

ISBN 90 5166 534 2

In het proefschrift van Klijn staan beleidsnetwerken centraal. In Deel 1 van het proefschrift worden de theoretische uitgangspunten uiteengezet,

Deel 2 bevat een gedetailleerde studie naar beleidsnetwerken in naoorlogse wijken binnen drie grote steden, namelijk Rotterdam, Groningen en Den Haag. Deel 3 bevat meer algemene conclusies die uit de twee eerdere delen kunnen worden getrokken.

Deel 1 bevat vier hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk wordt een niet onverdienstelijke samenvatting gegeven van benaderingen die in de beleidswetenschap (sic: enkelvoud van Klijn), de organisatie wetenschappen (sic: meervoud van Klijn) en de politicologie hebben geleid tot het begrip beleidsnetwerken. Het gaat hier om een mooi overzicht van de literatuur, waaruit de volgende, wat wollige, definitie van beleidsnetwerken vloeit: 'Beleidsnetwerken kunnen dus worden opgevat als min of meer stabiele patronen van sociale relaties tussen wederzijds afhankelijke actoren, die zich formeren rondom beleidsproblemen en/of clusters van middelen en die worden gevormd, in stand gehouden en veranderd door reeksen van spelen.' (p. 47). In het daaropvolgende hoofdstuk staat de dualiteit tussen structuur en handelen centraal, waarbij het handelen deels door de structuur wordt bepaald en zelf weer medebepalend is voor de structuur (de 'dualiteit van structuren' van Giddens). De dynamiek ontstaat doordat actoren strategisch interacteren met elkaar in een reeks van spelen. Het beleidsnetwerk is het interactiesysteem dat ontstaat ten gevolge van de cumulatie van al die spelen. In tegenstelling tot de meeste netwerkonderzoekers wordt het begrip structuur niet aan de kenmerken van dit interactiepatroon gekoppeld, maar geïntroduceerd als sets van bronnen en regels die actoren in eerdere spelen met elkaar hebben gevormd en die mede constituerend zijn voor toekomstige spelen. De analyse van die regels staat in de gehele benadering en in het empirisch onderzoek centraal, de netwerken als interactiepatronen veel minder. In het derde

hoofdstuk binnen dit deel, staat het netwerkmanagement centraal: welke mogelijkheden bestaan er om netwerkprocessen goed te laten verlopen, met name blokkades op te heffen?

Hoewel het hier en daar wat ingewikkelder wordt gemaakt dan nodig is en wenselijk zou zijn, kan de lezer veel informatie en inspiratie uit deze hoofdstukken halen. Klijn mist wel, helaas, de gehele micro-macro analyse van Coleman cum suis en de meer modelmatige benadering die daarmee is verbonden. Dit is des te bevreemder omdat hij in het literatuurhoofdstuk wel Laumann en Knoke (*Organizational State* 1987) behandelt, maar niet ziet hoe in die benadering beleidsnetwerken en uitkomsten van beleidsprocessen aan elkaar gekoppeld zijn. Vloeit dit voort uit een vooringenomenheid van Klijn die men al in het inleidende hoofdstuk van het proefschrift bevroedt? Hij stelt daar: 'Essentieel in het gehanteerde netwerkperspectief is dus de dynamiek. Een dynamiek die betrekking heeft op de uitkomsten van interacties en op de strategieën van de betrokken actoren. Aangezien alle actoren door strategisch gedrag pogen om doelen te bereiken, is het uiteindelijke resultaat dus een gevolg van een complex samenspel van strategieën van verschillende actoren. De voorspelbaarheid van die uitkomst is vooraf gezien gering en de dynamiek tijdens het interactieproces, die zich weerspiegelt in het veranderen van doelen, strategieën en uitkomsten, is groot.' (p. 17) Laumann en Knoke en andere op Coleman voortbordurende 'policy network studies' – onder andere vanuit Mannheim (Pappi en König) en Groningen (Stokman en Van den Bos; Berveling, Torenvlied) – laten nu juist zien dat die uitkomsten wel goed te voorspellen zijn, ook al gaat het om complexe interactieprocessen. Het gevolg is dat Klijn helaas in het daaropvolgende hoofdstuk, het hoofdstuk over de onderzoeksmethode, verkeerd afslaat. Uitsluitend beschrijvende deelvragen (hoe

zien de interactiepatronen, percepties en machtsverhoudingen eruit; welke regels zijn kenmerkend; hoe verlopen de spelinteracties rondom de herstructurering; welke netwerkmanagementstrategieën zijn te onderscheiden; op welke wijze beïnvloeden de regels van het netwerk de spelinteracties?) worden tot uitgangspunt van de empirische studie gemaakt. Gekozen wordt voor het 'constructivistische paradigma' (p. 91) en er wordt afgezien van causale modellen die universeel geldig zijn (p. 92). Het gevolg hiervan is een Deel 2, waarin knappe, maar sterk beschrijvende empirische deelstudies worden gegeven van de naoorlogse wijken in de drie hierboven genoemde steden. Klijns concept en uitwerking van beleidsnetwerken worden zo meer een heuristiek en een samenhangend stelsel van begrippen dan een echte beleidstheorie. Maar dat verhindert niet dat deze deelstudies veel informatie over de herstructureringsprocessen geven en het boek ook zeker interessant maken voor personen die in volkhuysvestingsbeleid in Nederland geïnteresseerd zijn. Klijn pretendeert echter aanzienlijk meer. Hij ziet zijn netwerkbenadering wel degelijk als een verklaringsmodel (zie ook het interessante tweede nummer van *Beleidswetenschap* 1997 waarin verschillende netwerkbenaderingen naast elkaar worden geplaatst) en verbindt zijn netwerkbenadering met een normatieve theorie over sturing van netwerkprocessen door overheidsorganen (hoofdstuk 12). Het Nederlandse poldermodel wordt daarbij tot norm verklaard.

Frans N. Stokman

Kickert, W.J.M. & E-H. Klijn (Eds.), *Managing complex networks, strategies for the public sector*

SAGE publications, 1997, 206 pp.

ISBN 0 7619 5548 8 (pbk)

Sinds 1989 werkt een groep onderzoekers van wisselende samenstelling onder auspiciën van met name de Rotterdamse vakgroep bestuurskunde aan problemen van 'governance: how do we manage networks?'. Daarbij staat de overheid centraal. In dit boek wordt de balans opgemaakt. Wat hebben al die inspanningen opgeleverd? Veel, althans als het om de ontwikkeling van een nieuw en wellicht veelbelovend perspectief gaat. Weinig als men zoekt naar een goed ontwikkelde theorie die onder meer is gebaseerd op empirisch onderzoek, laat staan dat het boek een instrumentarium biedt voor de beleidsvoerder in de praktijk.

Het centrale thema van het boek is de positie van de overheid in een tijdperk waarin sturing van bovenaf niet meer mogelijk lijkt. De overheid is onderdeel geworden van een netwerk, liever gezegd een groot aantal netwerken in de samenleving en is afhankelijk van de andere actoren in die netwerken. De vraag wordt dan: welke mogelijkheden heeft de overheid in zo'n situatie om maatschappelijke processen toch nog te kunnen beïnvloeden? Dat is een kwestie van netwerkmanagement. Netwerkmanagement wordt in dit werk uiteindelijk gedefinieerd als 'a form of coordination of strategies of actors with different goals with regard to a certain problem or policy measure within an existing framework of interorganizational relations' (pag. 167). Het boek belooft 'first steps towards a theory of network management'. Dat blijken in eerste instantie drie stappen te zijn. In het eerste deel wordt een over-